

PRISPEVKI ZA SOCIALNO VARNOST OD DOHODKOV IZ DELOVNEGA RAZMERJA – SPLOŠNO POJASNILO (VELJA OD 1. 1. 2013)

1. Opredelitev dohodkov iz delovnega razmerja po delovno pravni ureditvi

Pri obravnavi dohodkov iz delovnega razmerja je treba ločiti delovnopravni in davčni vidik.

Zakon o dohodnini – ZDoh-2 (Uradni list RS, št. 13/11 – UPB7, 24/12, 30/12, 40/12-ZUJF, 75/12, 94/12) v prvem odstavku 37. člena določa, da dohodek iz delovnega razmerja vključuje zlasti:

1. plačo, nadomestilo plače in vsako drugo plačilo za opravljeno delo, ki vključuje tudi provizije,
2. regres za letni dopust, jubilejno nagrado, odpravnino, solidarnostno pomoč,
3. povračilo stroškov v zvezi z delom,
4. boniteto, ki jo delodajalec zagotovi v korist delojemalca ali njegovega družinskega člana,
5. nadomestilo, ki ga zagotovi delodajalec na podlagi dogovora z delojemalcem zaradi kateregakoli pogoja v zvezi z zaposlitvijo ali zaradi spremembe v pogojih v zvezi z zaposlitvijo, vsako izplačilo delodajalca v zvezi s prenehanjem veljavnosti pogodbe o zaposlitvi, vsako izplačilo zaradi prenehanja zaposlitve in podobni prejemki,
6. prejemke, prejete zaradi začasnega neizplačila dohodka iz zaposlitve,
7. nadomestila in druge prejemke, ki so prejeti od delodajalca ali druge osebe, skladno z drugimi predpisi, kot posledica zaposlitve oziroma obveznega zavarovanja za socialno varnost,
8. dohodek na podlagi udeležbe v dobičku, prejet iz delovnega razmerja.

Navedeni dohodki iz delovnega razmerja so kot dohodki iz delovnega razmerja določeni z delovnopravno zakonodajo. Delovno razmerje je v Zakonu o delovnih razmerjih – ZDR (Uradni list RS, št. 42/02 s spremembami) opredeljeno kot razmerje med delavcem in delodajalcem, v katerem se delavec prostovoljno vključi v organiziran delovni proces delodajalca in v njem za plačilo, osebno in nepretrgano opravlja delo po navodilih in pod nadzorom delodajalca.

ZDR v 126. členu določa, da je plačilo za delo po pogodbi o zaposlitvi sestavljeno iz plače in morebitnih drugih vrst plačil. Pri plači mora delodajalec upoštevati minimum, določen z zakonom oziroma kolektivno pogodbo, ki neposredno zavezuje delodajalca. Plača je sestavljena iz osnovne plače, dela plače za delovno uspešnost in dodatkov, ter tudi plačila za poslovno uspešnost, če je le-to dogovorjeno s kolektivno pogodbo ali pogodbo o zaposlitvi.

2. Prispevki za socialno varnost

Obračunavanje in plačevanje ter stopnje prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, za obvezno zdravstveno zavarovanje, za starševsko varstvo in za zaposlovanje, določajo naslednji zakoni:

- Zakon o prispevkih za socialno varnost – ZPSV (Uradni list RS, št. 5/96 s spremembami),
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-2 (Uradni list RS, št. 96/12),
- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju – ZZVZZ (Uradni list RS, št. 72/06 – UPB3, 114/06-ZUTPG, 91/07, 71/08, 76/08, 118/08, 47/10, 62/10-ZUPJS, 87/11, 40/12-ZUJF),
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – ZSDP (Uradni list RS, št. 110/06 – UPB2, 114/- ZUTPG, 122/7, 10/2008, 62/2010-ZUPJS, 40/2012-ZUJF),

- Zakon o urejanju trga dela – ZUTD (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12-ZUJF).

Obveznost prijave delavca v obvezno pokojninsko, invalidsko, zdravstveno in zavarovanje za brezposelnost slovenskemu delodajalcu nalaga 9. člen ZDR.

2.1 Osnova in zavezanci za plačilo prispevkov

Osnova za plačilo prispevkov za zavarovance - delavce v delovnem razmerju je skladno s prvim odstavkom 144. člena ZPIZ-2 plača oziroma nadomestilo plače ter vsi drugi prejemki na podlagi delovnega razmerja, vključno z bonitetami ter povračili stroškov v zvezi z delom, izplačanimi v denarju, bonih ali v naravi.

V tretjem odstavku 144. člena ZPIZ-2 so za posamezne dohodke iz delovnega razmerja določene posamezne osnove od dohodkov iz delovnega razmerja, od katerih se plačujejo prispevki za socialno varnost, in sicer:

- Pri jubilejnih nagradah, odpravninah ob upokojitvi, solidarnostnih pomočeh, povračilih stroškov, zneskih bonitet in zneskih odpravnin zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi, se prispevki za socialno varnost plačujejo od dohodka, od katerega se v skladu z zakonom, ki ureja dohodnino, plačuje dohodnina.
- Pri zneskih premije dodatnega zavarovanja, ki ga plačuje delodajalec v korist delavca, v skladu s 241. členom ZPIZ-2, se prispevki za socialno varnost plačujejo od dohodka, od katerega se v skladu z zakonom, ki ureja dohodnino, plačuje dohodnina.
- Od regresa se prispevki za socialno varnost plačujejo od dohodka v delu, ki presega znesek 70 % povprečne plače predpreteklega meseca zaposlenih v RS. Če se regres izplača v dveh ali več delih, se ob izplačilu naslednjega oziroma zadnjega dela regresa ugotovi celotna višina regresa in izvrši obračun prispevkov od posameznih delov regresa za letni dopust.

Osnove za plačilo prispevkov, ki so določene v 144. členu ZPIZ-2, se upoštevajo tudi kot osnove za plačilo prispevkov za zdravstveno zavarovanje (skladno s šestim odstavkom 429. člena ZPIZ-2), osnove za plačilo prispevkov za starševsko varstvo (skladno z 9. členom Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, Uradni list RS, št. 110/06-UPB2, 114/06-ZUTPG, 10/08, 62/2010-ZUPJS, 40/12-ZUJF) ter kot osnove za plačilo prispevkov za zaposlovanje (skladno s 135. členom Zakona o urejanju trga dela – ZUTD, Uradni list RS, št. 80/10, 40/12-ZUJF).

Zavezanci za plačilo prispevkov zavarovanca so, skladno s prvo alinejo prvega odstavka 153. člena ZPIZ-2, zavarovanci, zavezanci za plačilo prispevkov delodajalca pa so, skladno s prvo alinejo 153. člena ZPIZ-2, delodajalci.

2.2 Stopnje prispevkov za socialno varnost

Stopnje prispevkov za socialno varnost, ki se obračunavajo in plačujejo od prejemkov iz delovnega razmerja, so določene v členih od 8. do 14. ZPSV.

a) Prispevki delojemalcev (zavarovancev)

Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	15,50 %
Prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje	6,36 %
Prispevek za starševsko varstvo	0,10 %
Prispevek za zaposlovanje	0,14 %
Skupaj	22,10 %

b) Prispevki delodajalcev

Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	8,85 %
Prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje	6,56 %
Prispevek za zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni	0,53 %
Prispevek za starševsko varstvo	0,10 %
Prispevek za zaposlovanje	0,06 %
Skupaj	16,10 %

2.3 Razlika do minimalne osnove za prispevke

Najnižja osnova za obračun prispevkov delojemalcev je, skladno s četrtem odstavkom 144. člena ZPIZ-2, znesek 60 % zadnje znane povprečne letne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji, preračunane na mesec (v nadaljevanju: povprečna plača). Če je izplačana plača oziroma nadomestilo plače nižje od minimalne osnove, se od razlike do minimalne osnove obračunajo in plačajo prispevki, in sicer prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, prispevek za starševsko varstvo in prispevek za zaposlovanje (skladno s šestim odstavkom 429. člena ZPIZ-2 se določba četrtega odstavka 144. člena ZPIZ-2 ne uporablja kot osnova za prispevke za zdravstveno zavarovanje).

Zavezanci za plačilo navedenih prispevkov so delojemalci in delodajalci, razen za prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, kjer je skladno z drugim odstavkom 152. člena ZPIZ-2 zavezanec za plačilo prispevkov od razlike med zneskom 60 % povprečne plače in plače ali nadomestila plače delodajalec, tudi za prispevek delojemalca.

Minimalna osnova za prispevke iz četrtega odstavka 144. člena ZPIZ-2 se skladno z določbami prvega in enajstega odstavka 410. člena ZPIZ-2 uvaja postopoma in v prehodnem obdobju znaša:

- v letu 2013 in 2014: minimalna plača,
- od 2015 do vključno 2017: 52 % povprečne plače,
- v 2018: 54 % povprečne plače,
- v 2019: 56 % povprečne plače,
- v 2020: 58 % povprečne plače,
- od 2021 dalje: 60 % povprečne plače.

2.4 Neplačana odsotnost

Neplačana odsotnost je opredeljena v 132. členu ZPIZ-2 (podaljšano zavarovanje). Skladno s tem členom se v zavarovalno dobo ob pogoju, da je plačan prispevek za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, šteje tudi čas, ko je zavarovanec med trajanjem delovnega razmerja brez pravice do nadomestila plače odsoten z dela ali udeležen v stavki v skladu s predpisi, ki urejajo stavko.

V primeru neplačane odsotnosti z dela se od osnove, določene v 150. členu ZPIZ-2, obračunajo in plačajo vsi prispevki za socialno varnost delojemalca in delodajalca, razen prispevka za zdravstveno zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Zavezanci za plačilo navedenih prispevkov so delojemalci in delodajalci, razen za prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, kjer je skladno s prvim odstavkom 152. člena delodajalec zavezanec za plačilo prispevka delojemalca in delodajalca.

2.5 Invalidska podjetja

Skladno s prvim odstavkom 74. člena Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – ZZRZI (Uradni list RS, št. 16/07 – UPB2, 14/09, 84/11, 87/11) so invalidska podjetja in zaposlitveni centri oproščeni plačila prispevkov (razen prispevka za zaposlovanje), in sicer:

- A. zaposlitveni centri so oproščeni plačila prispevkov za vse zaposlene delavce,
- B. invalidska podjetja so oproščena plačila prispevkov za zaposlene invalide,
- C. invalidska podjetja, ki imajo zaposlenih več kakor tretjino invalidov, ki niso delovni invalidi II. ali III. kategorije oziroma imajo zaposlenih več kakor tretjino delovnih invalidov s prišteto dobo za pridobitev in odmero pravic na podlagi osebnih okoliščin, so oproščena plačila prispevkov za vse zaposlene delavce in
- D. invalidska podjetja, ki imajo zaposlenih vsaj 50 % invalidov, so oproščena plačila prispevkov za vse zaposlene delavce.

Invalidska podjetja, ki so oproščena plačila prispevkov za vse zaposlene (točka C in D), morajo izpolnjevati zgoraj navedene pogoje v obdobju celega meseca, na katerega se nanaša izplačilo dohodka iz delovnega razmerja in vsaj do dne, ko izplačajo dohodek iz delovnega razmerja. Če v posameznem mesecu delež zaposlenih invalidov pade pod 50 %, oziroma delež invalidov, ki niso delovni invalidi II. ali III. kategorije ali delež delovnih invalidov s prišteto dobo za pridobitev in odmero pravic na podlagi osebnih okoliščin pade pod eno tretjino, mora invalidsko podjetje za tisti mesec plačati prispevke za »neinvalide«.

Skladno s prvim odstavkom 61. člena ZZRZI morajo delodajalci sredstva iz naslova oprostitvev in ugodnosti pri plačevanju prispevkov, ki jih pridobijo zaradi zaposlovanja invalidov, prikazovati na posebnem kontu in jih lahko kot odstopljena sredstva uporabijo za namene, določene v 41. in 42. členu Uredbe o splošnih skupinskih izjemah.

2.6 Delavci napoteni na delo v tujino

Napoteni delavci so delavci, ki jih slovenski delodajalec začasno napoti na opravljanje dela v drugo državo, ki ni država, v kateri običajno bivajo. V času napotitve na delo v drugo državo ostajajo ti delavci vključeni v obvezno socialno zavarovanje v Sloveniji. Za napotene delavce je skladno z drugim odstavkom 144. člena ZPIZ-2 določeno, da se prispevki za socialno varnost plačujejo od plače, ki bi bila prejeta za enaka dela v Republiki Sloveniji.

2.7 Invalidi nad predpisano kvoto

Skladno s 74. členom ZZRZI je delodajalec, na podlagi odločbe Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, oproščen plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje delojemalca in delodajalca, od osnov za obračun prispevkov za invalide, zaposlene nad predpisano kvoto. Navedeno velja za vse osnove, od katerih se plačujejo prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (plača, nadomestilo plače, razlika do minimalne osnove, neplačana odsotnost, bonitete, povračila stroškov in premije za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje nad neobdavčenim zneskom), razen za nadomestila, ki jih delodajalec izplačuje po predpisih pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Prispevke za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, za katere velja oprostitvev plačila, delodajalec prikazuje na posebnem kontu in jih kot odstopljena sredstva uporabi za namene določene v 61. členu ZZRZI.

3. Delna oprostitvev plačila prispevkov delodajalcev za starejše delavce

Skladno s 156. členom ZPIZ-2 so zavezanci za plačilo prispevkov delodajalcev iz prve alineje prvega odstavka 153. člena ZPIZ-2 oproščeni plačila prispevkov delodajalcev v višini 30 % za delavce v delovnem razmerju. Pogoji za oprostitvev plačila prispevkov je, da so ti delavci dopolnili 60 let starosti. Do oprostitve prispevkov v višini 50 % pa so delodajalci upravičeni za zavarovance, ki izpolnjujejo starostni pogoj za pridobitev pravice do predčasne pokojnine po drugem odstavku 29. člena ZPIZ-2.

Določba 156. člena ZPIZ-2 se skladno s prvim odstavkom 430. člena ZPIZ-2 začne uporabljati 1. julija 2013.

4. Vračilo prispevkov delodajalcev za prvo zaposlitev

Po določbi 157. člena ZPIZ-2 delodajalci lahko uveljavijo vračilo prispevkov delodajalca v višini 50 % za prvo leto zaposlenosti, za drugo leto pa v višini 30 % za delavce v delovnem razmerju. Dodatni pogoj je, da ti delavci niso dopolnili 26 let starosti, ali da gre za matere, ki skrbijo za otroka do tretjega leta starosti. To velja le za prvo zaposlitev za nedoločen čas in pod pogojem, da ostanejo zaposleni pri istem delodajalcu najmanj dve leti.

Navedena določba se skladno z drugim odstavkom 430. člena ZPIZ-2 začne uporabljati 1. julija 2013. Minister, pristojen za delo skladno s tretjim odstavkom 157. člena ZPIZ-2 natančneje določi način vračila prispevkov.

5. Obračun prispevkov za socialno varnost

Ob vsakem izplačilu plače je delodajalec dolžan, skladno s 135. členom ZDR, izdati delavcu pisni obračun plače in nadomestila plače za plačilno obdobje, iz katerega je razviden tudi obračun in plačilo davkov in prispevkov. Predložitev podatkov (podatki o dohodku, obračunu in plačilu akontacije dohodnine ter prispevkov za socialno varnost) delodajalca prejemniku dohodka določa tudi peti odstavek 57. člena in drugi odstavek 353. člena ZDavP-2.

Obvezne prispevke za socialno varnost, določene z zakoni, ki urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje, starševsko varstvo in družinske prejemke in zaposlovanje (v nadaljnjem besedilu: prispevki za socialno varnost) izračunavajo zavezanci za prispevke v obračunu prispevkov za socialno varnost, če ni s tem zakonom drugače določeno. V obračunu prispevkov za socialno varnost mora zavezanec za prispevke za socialno varnost navesti podatke, ki so resnični, popolni in pravilni glede na posamezen zakon o obdavčenju ter ne smejo spraviti v zmoto organa za pobiranje prispevkov za socialno varnost.

Skladno z drugim odstavkom 352. člena ZDavP-2 zavezanec za prispevke za socialno varnost, ki ni hkrati tudi zavarovanec in je plačnik davka skladno z 58. členom ZDavP-2, izračun prispevkov za socialno varnost opravi v obračunu davčnih odtegljajev. Delodajalec torej prispevke za socialno varnost, za katere je zavezanec delavec, za delavca izračuna, odtegne in plača.

Obveznost predlaganja podatkov davčnemu organu o izplačanih dohodkih ZDavP-2 določa v prvem in četrtem odstavku 57. člena in drugem odstavku 353. člena. Obliko obračuna davčnega odtegljaja podrobneje ureja Pravilnik o vsebini in obliki obračuna davčnih odtegljajev ter o načinu predložitve davčnemu organu – Pravilnik (Uradni list RS, št. 37/08 s spremembami). Pravilnik določa, da izplačevalec dohodka iz delovnega razmerja, preko sistema eDavki predloži Obračun davčnih odtegljajev od dohodkov iz

delovnega razmerja – obrazec REK-1 za dohodke, ki se všttevajo v davčno osnovo oziroma se od njih plačujejo prispevki za socialno varnost, najpozneje na dan izplačila dohodka. V obrazcu REK-1 izplačevalec dohodka izračuna davčni odtegljaj in obračuna prispevke za socialno varnost po stopnjah, ki veljajo na dan izplačila dohodka. **Rok za plačilo teh obveznosti je dan izplačila dohodka.**